

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АБРАМОВИЧ ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК [374.7: 37.013.42:005.336.2:371.15]

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Міжнародному економіко-гуманітарному університеті ім. академіка Степана Дем'янчука, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
МАРЧУК Оксана Олександрівна,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
ім. академіка Степана Дем'янчука,
доцент кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЛИТВИНЕНКО Світлана Анатоліївна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
професор кафедри практичної психології та
психотерапії;

кандидат педагогічних наук, доцент
ПАВЛИК Надія Павлівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри соціальних технологій.

Захист відбудеться 12 листопада 2018 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 47.053.01 у Рівненському державному гуманітарному університеті за адресою: 33000, м. Рівне, вул. Степана Бандери, 12

Із дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету (33000, Україна, м. Рівне, вул. Пластова, 31)

Автореферат розіслано 11 жовтня 2018 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. А. Гудовсек

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність проблеми. На початку ХХІ століття радикальні зміни в суспільстві детермінували умови інноваційних змін у галузі освіти, зокрема й у сфері післядипломної освіти.

Пріоритетні напрями реформування післядипломної освіти як компоненти освіти загалом на державному рівні визначають: закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014, зі змінами 2018), «Про професійний розвиток працівників» (2012, зі змінами 2013), «Про загальну середню освіту» (1999, зі змінами 2018); укази Президента України «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України» (2004), «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» (2010); Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті (2002), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013); Концепція «Нова українська школа» (2016).

Теоретико-практичну основу проблеми розвитку професійної компетентності соціальних педагогів становлять положення: психологічних теорій розвитку особистості (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн); філософських і соціологічних концепцій неперервної освіти (М. Винокурова, Н. Волкова, Л. Гейхман, А. Годлевська, Т. Гороховська й ін.); системного (В. Беспалько, І. Блауберг, З. Слєпкань, В. Спіцнадель, Е. Юдін та ін.), компетентнісного (Н. Бібік, С. Вітвицька, І. Зимняя, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Хоружа й ін.) та андрагогічного (В. Буренко, Т. Василькова, В. Вітюк, Л. Даниленко, С. Змеєв, Л. Ніколенко, С. Овчаренко й ін.) підходів; теорії функціонування системи післядипломної освіти (Б. Ісаєва, Ю. Кіщенко, В. Олійник, Л. Пуховська, Т. Сорочан, Т. Шанскова й ін.); теоретичних засад соціально-педагогічної діяльності (О. Беспалько, М. Галагузова, І. Зверева, О. Кузьменко, Ж. Петрочко, Г. Філонов й ін.), основних теоретичних розробок із теорії і практики професійної підготовки соціальних педагогів (Р. Вайнола, Л. Завацька, А. Капська, Р. Овчарова, О. Пожидаєва, В. Поліщук, С. Харченко й ін.).

Окремі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів були предметом наукового пошуку вітчизняних (О. Беспалько, І. Зверєвої, Ю. Змагальського, О. Камінського, А. Капської, З. Кияниці, І. Ковчиної, В. Кузьмінського, Г. Лактіонової, О. Овчарук, Д. Павленок, В. Поліщук) і зарубіжних дослідників (М. Баркер, К.-Х. Вільгельддорф, Г. Вільфінг, Дж. Раймонд та ін.).

У той же час для української педагогічної науки проблема професійної підготовки соціальних педагогів у системі післядипломної освіти є новою.

На основі аналізу психолого-педагогічних джерел та узагальнення практики розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти виявлено низку *суперечностей* між:

– вимогами суспільства до професійної компетентності соціальних педагогів на етапі європейської соціокультурної інтеграції України та якістю професійної підготовки соціальних педагогів у закладах вищої освіти й системі післядипломної освіти;

– актуалізацією проблеми розвитку професійної компетентності

соціальних педагогів у системі післядипломної освіти та недостатньою кількістю наукових досліджень у цій сфері;

– особистісними потребами соціальних педагогів щодо зростання рівня професійної компетентності після завершення навчання в закладі вищої освіти та недостатніми теоретичними і методичними ресурсами системи післядипломної освіти для їхнього професійного зростання.

Виявлені суперечності й об'єктивна потреба суспільства у висококваліфікованих соціальних педагогах, здатних гнучко та мобільно реагувати на зміни в суспільстві та вносити корективи в супровід освітнього процесу, зумовили вибір теми дисертації – **«Розвиток професійної компетентності соціального педагога у системі післядипломної освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка С. Дем'янчука за напрямом «Виховання учнівської і студентської молоді на ідеях миру в навчально-виховному процесі школи і закладі вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0114U006025).

Тему дослідження затверджено вченою радою Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка С. Дем'янчука (протокол № 4 від 02.12.2014 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 28.04.2015 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

Досягнення поставленої мети передбачало виконання таких **завдань**:

1. Проаналізувати феномен професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти та базові поняття дослідження.

2. З'ясувати сучасний стан і особливості розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти.

3. Обґрунтувати структурні компоненти, критерії, показники та рівні розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

4. Експериментально перевірити ефективність моделі формування професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

5. Розробити програму педагогічного супроводу розвитку професійної компетентності соціального педагога в освітньому процесі закладів післядипломної педагогічної освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка соціального педагога в системі післядипломної освіти.

Предмет дослідження – професійна компетентність соціального педагога в системі післядипломної освіти.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання завдань використано комплекс **методів дослідження**:

– *теоретичних*: аналіз, синтез і узагальнення філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної, навчально-методичної літератури з теми дослідження, що уможливили розгляд широкого спектру теоретичних підходів до проблеми розвитку професійної компетентності соціальних педагогів в системі післядипломної освіти; вивчення та порівняння педагогічного досвіду закладів післядипломної освіти – для визначення теми, завдань, об'єкта, предмета дослідження, уточнення ключових понять, обґрунтування структури та змісту професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти; моделювання – для створення моделі, виокремлення критеріїв, показників і рівнів сформованості професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти;

– *емпіричних*: анкетування, тестування, експертне оцінювання, самооцінювання, спостереження, аналіз власного педагогічного досвіду – для виявлення ефективності запропонованих авторських методів розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти;

– *математичної статистики*: статистичні методи якісної та кількісної обробки даних (критерій знаків G і статистичний критерій Фішера).

Експериментальна база дослідження охоплює заклади післядипломної освіти: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Участь в експерименті взяли 243 соціальні педагоги закладів освіти та 17 науково-педагогічних працівників, які забезпечували реалізацію авторських інновацій у процесі курсової підготовки слухачів експериментальних груп.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

уперше проаналізовано процес розвитку професійної компетентності соціального педагога як системний, структурований науковий феномен, що передбачає аналітичну (розподіл професійної компетентності соціального педагога на окремі складники) та синтетичну (опис взаємозв'язків і взаємозалежностей компонентів професійної компетентності соціального педагога) процедури; обґрунтовано та розроблено модель розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти як цілісне поєднання концептуально-цільового, діагностично-результативного блоків і блоку професійного зростання на засадах компетентнісного, системного, синергетичного, акмеологічного й андрагогічного підходів; визначено організаційно-педагогічні умови, критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, соціально-комунікативний, прогностично-рефлексивний), показники (адекватні вказаним критеріям мотиви, спрямованість, знання, уміння та навички), рівні розвитку (базовий, середній і високий) професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти;

уточнено зміст базового поняття «професійна компетентність соціального педагога» як комплексного індивідуально-особистісного новоутворення, що охоплює досконалі теоретичні та практичні знання, уміння й навички, а також

особистісні професійні якості соціальних педагогів, сформовані у процесі постійної самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення; компонентну структуру професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти;

удосконалено методи діагностування та навчально-методичне забезпечення процесу розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти;

подальшого розвитку набули зміст, форми і методи організації підвищення фахового рівня соціальних педагогів у курсовий і міжкурсовий періоди в системі післядипломної освіти; проблемно-методичний та розвивальний характер викладання навчальних дисциплін, використання викладачами під час індивідуальної та групової роботи зі слухачами інноваційних форм і методів навчання.

Практичне значення дослідження визначається розробленням і впровадженням навчального курсу «Розвиток професійної компетентності соціального педагога», Програми педагогічного супроводу соціального педагога, науково-методичних матеріалів засідань Школи професійного зростання соціального педагога як ресурсного забезпечення підвищення рівня професійної компетентності соціального педагога в курсовий і міжкурсовий періоди, укладанням авторських опитувальників для самоаналізу рівня розвитку професійної компетентності та формуванням комплексу діагностичного інструментарію із виявлення рівня сформованості професійної компетентності соціального педагога в умовах післядипломної освіти. Результати здійсненого виконаного дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки соціальних педагогів у закладах вищої освіти і, насамперед, у системі післядипломної освіти; у ході розроблення методичних рекомендацій для системи післядипломної освіти з теорії і практики соціально-педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти. Матеріали дослідження стануть у нагоді викладачам закладів вищої освіти для підготовки навчальних курсів із соціальної педагогіки, теорії та історії соціального виховання, методики соціально-педагогічної діяльності тощо.

Результати дослідження **упроваджено** в освітній процес Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка від 05.03.2018 р. №185/02-13); КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (довідка від 07.03.2018 р. №01-151); Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (02.03.2018 р. №01-16/225); Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка від 07.03.2018 р. №292).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати наукового пошуку висвітлено на науково-практичних конференціях, семінарах, Інтернет-конференціях та Інтернет-форумах різних рівнів:

міжнародних – «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2014 р.), «Сучасні тенденції розвитку науки» (Київ, 2018 р.), «Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного та практичного вирішення проблем» (Одеса, 2018 р.);

всеукраїнських – «Інноваційні підходи до формування та розвитку професійної компетентності педагогічних працівників у системі неперервної освіти» (Рівне, 2011 р.), «Актуальні проблеми сучасної освіти в контексті професійної підготовки майбутніх педагогів» (Рівне, 2014 р.), «Формування готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» (Рівне, 2014 р.), «Модернізація регіональної системи підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників як умова підвищення якості освіти» (Харків, 2014 р.), «Нове педагогічне мислення в контексті сучасного європейського освітньо-інформаційного простору» (Рівне, 2014 р.), «Формування компетентності обдарованої особистості в системі освіти» (Київ, 2015 р.), «Шляхи трансформації післядипломної педагогічної освіти в умовах модернізаційних змін у суспільстві» (Рівне, 2015 р.), «Сучасний науково-методичний супровід регіональних та зональних шкіл новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників із питань дошкільної, загальної середньої і післядипломної освіти в контексті Закону України «Про освіту» (Рівне, 2016 р.), «Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти» (Київ – Рівне, 2017 р.), «Психолого-педагогічні засади розвитку професіоналізму освітян в умовах реалізації Концепції Нової української школи» (Рівне, 2018 р.), «Формування професіоналізму фахівця в системі безперервної освіти» (Переяслав-Хмельницький, 2018 р.);

регіональних – «Актуальні питання розвитку практичної психології на Рівненщині» (Рівне, 2015 р.).

Результати дослідження представлено у публікаціях автора, викладено в доповідях на науково-практичних семінарах та обговорено на звітних наукових засіданнях професорсько-викладацького складу кафедри педагогіки Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (Рівне, 2014–2018 рр.).

Публікації. Теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи відображено у 18 одноосібних публікаціях здобувача, серед яких: 8 містять основні положення дисертації у наукових фахових виданнях (1 – в електронному виданні, 1 – у виданні, що внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus), 6 мають апробаційний характер, 4 додатково розкривають її результати.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів і висновків до них, висновків, списку використаних джерел (305 позицій, із них 20 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить 310 сторінок, із них 194 сторінки основного тексту. У роботі вміщено 35 таблиць та 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, теоретико-методологічні засади дослідження, його експериментальну базу; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; представлено відомості про впровадження й апробацію результатів, публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – *«Теоретичні основи розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти»* – схарактеризовано сутність поняття і процес розвитку професійної компетентності особистості у соціально-педагогічній теорії, здійснено ретроспективний аналіз процесу становлення спеціальності «соціальний педагог» в Україні та країнах зарубіжжя, обґрунтовано компонентну структуру професійної компетентності соціального педагога.

У процесі вивчення наукових джерел дослідження осмислено потенціал компетентнісного підходу щодо аналізу сутності поняття професійної компетентності соціального педагога та пріоритетних особливостей його діяльності. З'ясовано доцільність вибору компетентнісного підходу як методологічної основи визначення змісту та специфіки поняття професійної компетентності фахівців різних напрямів, зокрема й соціальних педагогів. Схарактеризовано тлумачення цього поняття у філософській, науково-педагогічній, словниково-довідниковій літературі, у вітчизняних та європейських документах про освіту.

Професійну компетентність окреслено як якісну характеристику особистості, що представлена сукупністю спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для конкретної професії, професійно важливих якостей особистості, результату професійного досвіду, накопиченого впродовж професійного життя та діяльності, мотивації та здатності до професійного розвитку, які дають змогу фахівцю оцінювати професійну ситуацію.

У контексті теоретичного аналізу проблеми дослідження обґрунтовано категорійні ознаки поняття професійної компетентності – когнітивно-аксіологічну, мотиваційно-діяльнісну, рефлексивно-діяльнісну, творчодіяльнісну, готовнісну, інтегровану. *Професійну компетентність соціального педагога* потрактовано як комплексне індивідуально-особистісне новоутворення, що охоплює досконалі теоретичні та практичні знання, уміння й навички, а також особистісні професійні якості соціальних педагогів, сформовані у процесі самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення.

Ретроспективний аналіз процесу становлення спеціальності «соціальний педагог» дав змогу зробити висновок про утвердження в Україні соціальної педагогіки як галузі педагогіки, навчальної дисципліни та спеціальності, розвиток якої у перспективі відбуватиметься за трьома напрямками. У теоретичній площині такий розвиток буде позначений напрацюваннями нових концептуальних основ, парадигм загальної педагогіки, а також замовленням суспільства на підготовку фахівців, які забезпечували б соціальне виховання та соціально-педагогічну підтримку особистості.

Обґрунтовано провідні компоненти професійної компетентності соціального педагога; розкрито методологічні підстави системного підходу до аналізу структури професійної компетентності. З огляду на явище системності та можливості подальшого розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти сформульовано тезу, що професійна компетентність соціального педагога є системним, структурованим науковим феноменом, який передбачає аналітичну (розподіл професійної компетентності соціального педагога на окремі складники) та синтетичну

(характеристика взаємозв'язків і взаємозалежностей компонентів професійної компетентності соціального педагога) процедури.

На основі результатів аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених визначено *структуру* професійної компетентності соціального педагога як поєднання базових, обов'язкових і бажаних компетенцій (В. Стрийковський); практично-моральних і технічних компетенцій (Р. Квашніца) тощо. Установлено, що в кожному із запропонованих підходів до структурування професійної компетентності соціального педагога певною мірою наявні: знання (когнітивний аспект); цінності (аксіологічний аспект), мотивація (готовність бути компетентним); діяльність (сформованість способів компетентної діяльності); рефлексія (здатність до самооцінювання сформованості професійної компетентності).

Констатовано, що в структурі професійної компетентності соціальних педагогів поєднуються педагогічний і соціально-педагогічний складники діяльності, виокремлено компоненти, які загалом відображають двоєдність їхньої професійної діяльності, як-от: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, соціально-діяльнісний і оцінно-рефлексивний.

У другому розділі – **«Стан розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти»** – з'ясовано зміст і особливості розвитку професійної компетентності соціального педагога в закладі післядипломної освіти, обґрунтовано модель розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти, схарактеризовано програму педагогічного експерименту з перевірки ефективності моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти; сформульовано гіпотезу, цілі й завдання дослідно-експериментальної роботи; визначено критерії, показники та рівні професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти; розроблено методики діагностування професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти; схарактеризовано етапи і процес організації експериментальної роботи.

Обґрунтовано потребу аналізу системи післядипломної освіти соціальних педагогів на засадах не лише системного та компетентнісного, а й андрагогічного, синергетичного та акмеологічного підходів. Підкреслено, що система післядипломної освіти є складовою формальної неперервної освіти, яка може містити елементи неформальної та інформальної освіти.

Схарактеризовано провідні завдання післядипломної освіти, її роль і значення у розвитку професійної компетентності соціальних педагогів. Виокремлено основні проблеми та ризики системи післядипломної освіти, пов'язані з уведенням спеціальності «соціальний педагог» до сфери вищої освіти. Зазначено, що поступовий відхід від традиційної моделі підвищення кваліфікації та дієве організаційне й науково-методичне забезпечення роботи із соціальним педагогом на етапі підвищення фахового рівня в закладі післядипломної освіти характеризують динамічність розвитку сучасної системи післядипломної освіти.

У розділі схарактеризовано функціонування сучасної системи післядипломної освіти, обґрунтовано необхідність моделювання процесу

розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти та визначено вимоги до побудови моделі.

Підґрунтям експериментального дослідження слугувало припущення про підвищення ефективності процесу розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти внаслідок упровадження у процес підвищення фахового рівня соціальних педагогів авторської моделі. Відповідно до обґрунтованої структури обрано критерії вимірювання рівня професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, соціально-комунікативний і прогностично-рефлексивний) та схарактеризовано їхнє змістове наповнення. Визначено базовий, середній і високий рівні професійної компетентності соціального педагога та методи їхнього діагностування.

Модель розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти представлено як упровадження у процес підвищення кваліфікації авторських науково-методичних розробок задля оцінювання рівня їхньої ефективності, яка продемонстрована наочно та дає змогу отримати додаткову інформацію про предмет дослідження (рис.1).

З'ясовано, що характерологічною особливістю спроектованої моделі є системний взаємозв'язок її структурних блоків (концептуально-цільового, діагностично-результативного та блоку професійного зростання).

Концептуально-цільовий блок моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти інтегрує соціальне замовлення щодо системи післядипломної педагогічної освіти, методологічні засади розвитку професійної компетентності соціальних педагогів, мету та педагогічні умови розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти. Мета відповідає темі дисертаційної роботи й гіпотезі педагогічного експерименту.

Засадничими для моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти є такі організаційно-педагогічні умови, як:

- орієнтація змісту навчального матеріалу на інтеграцію знань із різних наукових галузей, які безпосередньо пов'язані зі змістом діяльності соціального педагога;
- оптимальне змістове наповнення курсів підвищення кваліфікаційного рівня соціальних педагогів з урахуванням основних тенденцій розвитку науки;
- поступальний характер розвитку професійної компетентності соціальних педагогів, поетапність і дискретність навчання, що передбачає безперервність освіти як необхідної умови розвитку професійної компетентності, базованої на принципах доступності, якості та суспільної відповідальності;
- варіативність форм і методів, використовуваних на курсах підвищення кваліфікації із урахуванням фактичного рівня знань соціальних педагогів і їхніх потенційних запитів.

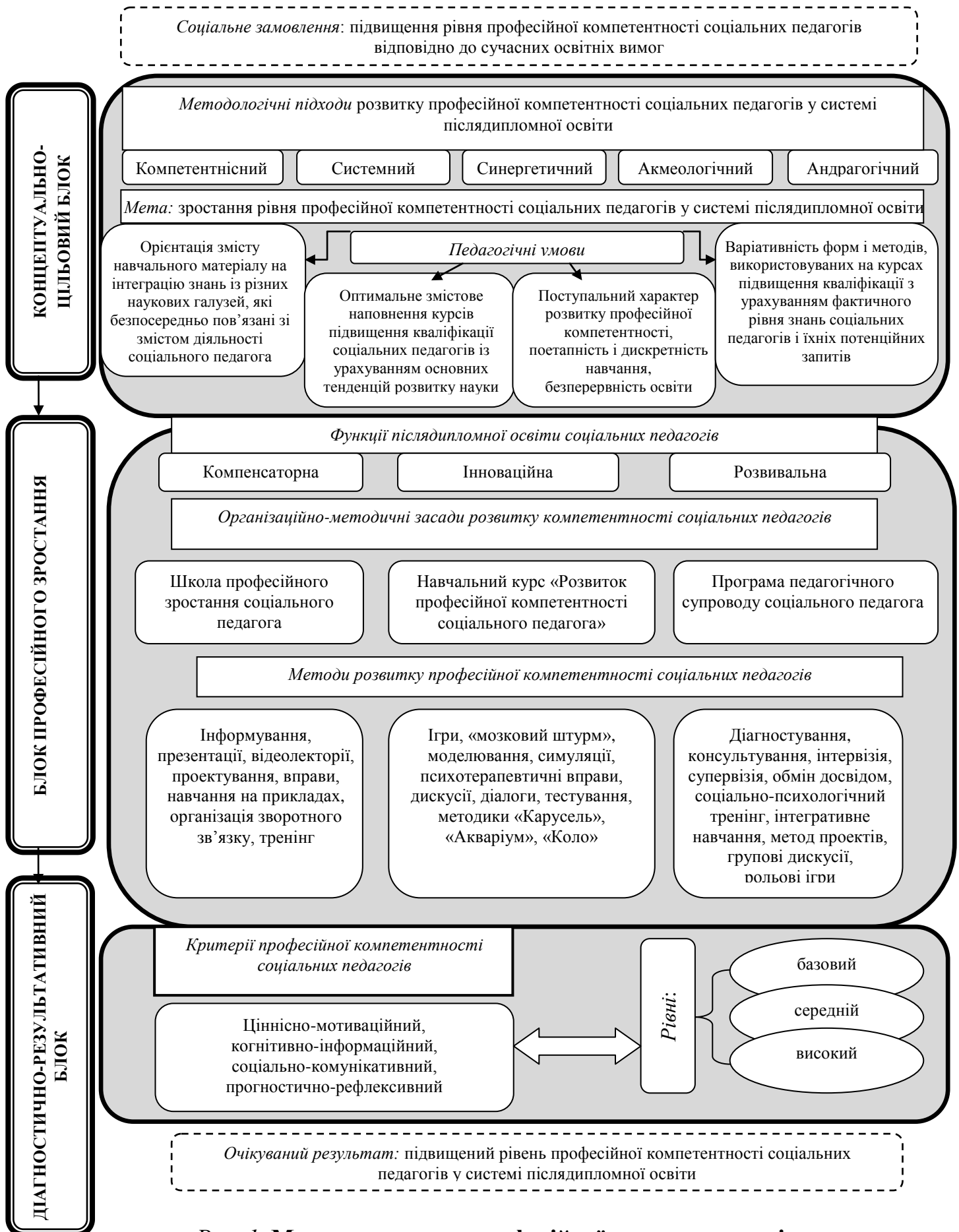

Рис. 1. Модель розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти

Мета як категорія теорії цілепокладання, що постає відображенням ідеального результату педагогічної діяльності в системі післядипломної освіти, забезпечує зв'язок концептуально-цільового та діагностично-результативного блоків моделі. З огляду на мету сформульовано очікуваний результат дослідно-експериментальної роботи – підвищений рівень професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти.

Діагностично-результативний блок моделі охоплює критерії та рівні професійної компетентності соціальних педагогів.

Діагностування рівня професійної компетентності соціальних педагогів, передбачене в діагностично-результативному блоці, дає змогу викладачам і слухачам курсів виявити наявні фахові і особистісні здібності соціальних педагогів; забезпечити планування й реалізацію освітньої діяльності курсів підвищення кваліфікації з урахуванням актуальних запитів і потреб їхніх учасників (діагностування наведено у програмі педагогічного експерименту, а його методи представлено в додатках дисертації).

Загалом діагностично-результативний і концептуально-цільовий блоки моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти, які відображають процес цілепокладання та відповідають основним вимогам до нього, постають синтезом теоретичного аналізу проблеми розвитку соціальних педагогів у системі післядипломної освіти. Однак, забезпечення дієвості спроектованої моделі вимагає механізму реалізації означених цілей як процесу переходу зовнішніх цілей організаторів післядипломної освіти у внутрішні надбання її учасників. З огляду на потребу введення у модель *цілереалізуючої* частини для інтеріоризації спроектованих цілей у реальну практику, створено *блок професійного зростання* соціальних педагогів, у якому визначено організаційно-методичні засади та методи розвитку професійної компетентності, що ґрунтуються на реалізації компенсаторної, інноваційної та розвивальної функцій системи післядипломної освіти. *Компенсаторна функція* полягає у приведенні обсягів і змісту підвищення кваліфікації соціальних педагогів у відповідність до поточних потреб держави; формуванні змісту навчання на основі результатів моніторингових досліджень і виявлення прогалин у фахових знаннях, досвіді вирішення професійних ситуацій. Реалізуюючи *інноваційну функцію*, післядипломна освіта має на меті використання сучасних навчальних технологій, що передбачають диференціацію, інтеграцію, індивідуалізацію, запровадження різних форм навчання – очно-дистанційної, дистанційної. *Розвивальна функція* пов'язана із розробленням і постійним удосконаленням змісту післядипломної освіти, оптимізацією освітнього процесу на засадах поточного та стратегічного планування потреб розвитку професійної компетентності соціальних педагогів.

У розділі представлено опис авторських науково-методичних розробок із реалізації методики розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти, а саме – Школи професійного зростання соціального педагога, Програми педагогічного супроводу соціального педагога, навчального курсу «Розвиток професійної компетентності соціального педагога».

У третьому розділі – *«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти»* – визначено стан сформованості професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти (констатувальний етап), окреслено найважливіші напрями реалізації моделі розвитку професійної підготовки соціального педагога в системі післядипломної освіти; схарактеризовано кількісні та якісні результати формувального етапу експерименту.

Розроблена в дослідженні модель упроваджувалася під час експерименту, який тривав упродовж 2014–2018 років і складався з організаційного, констатувального, формувального та оцінювального етапів.

На констатувальному етапі було встановлено початковий рівень професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти під час застосування розробленого та модифікованого діагностичного інструментарію, до якого належать: методика «Мотиви вибору педагогічної діяльності» (Є. Ільїн), методика вивчення зміни ціннісних орієнтацій (Л. Столяренко) (для виявлення мотивів, які спонукають соціальних педагогів до фахової діяльності, ціннісних установок, професійної стійкості, особистісних характеристик, здатності до саморозвитку (ціннісно-мотиваційний критерій); анкета самооцінювання фахових компетенцій соціальних педагогів та опитувальник професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти (для з'ясування рівня розвитку пізнавальних інтересів; уміння обирати оптимальний спосіб поведінки, конструктивно спілкуватися з іншим людьми; уміння свідомо керувати своєю поведінкою; уміння здійснювати пошук інформації та аналізувати її (когнітивно-інформаційний критерій); опитувальний листок Форверга на контактність і методика діагностування комунікативної установки за В. Бойком на визначення загальної комунікативної толерантності (уміння продуктивно взаємодіяти; здатності розв'язувати конфлікти; уміння застосовувати ефективні моделі та технології спілкування (соціально-комунікативний критерій); карта самооцінювання рівня професійної компетентності соціального педагога та методика «Бар'єри у педагогічній діяльності» (для встановлення цілей власної діяльності, прогнозування результатів; приведення діяльності у відповідність до вимог замовників освітніх послуг; критичний аналіз, прогнозування розвитку ситуації; знання сутності та логіки соціально-педагогічного процесу, закономірностей вікового та соціального розвитку дитини; прогнозування розв'язання проблеми дитини у процесі безпосереднього залучення її до спеціально організованої соціально-педагогічної діяльності (прогностично-рефлексивний критерій).

Над розвитком професійної компетентності соціальних педагогів у контрольній групі працювали за традиційною системою (без змін структури, форм, методів і засобів навчання), в експериментальній – з упровадженням авторських науково-методичних розробок.

На основі аналізу здобутих результатів встановлено, що на початку експерименту 18,52 % його учасників мали високий рівень професійної компетентності як інтегральної якості мотиваційно-ціннісного, когнітивного, соціально-діяльнісного, оцінно-рефлексивного складників; близько половини учасників (51,03 %) – середній рівень професійної компетентності, який

відзначається сформованістю окремих складників компетентності за наявності прогалів у інших; кожен третій (30,45 %) – базовий рівень професійної компетентності. Фахівці демонстрували відсутність особистих інтересів до соціально-педагогічних змін; їхній діяльності не була притаманна зорієнтованість на ефективність і результативність, провідною установкою залишалось збереження статусу (рис. 2.).

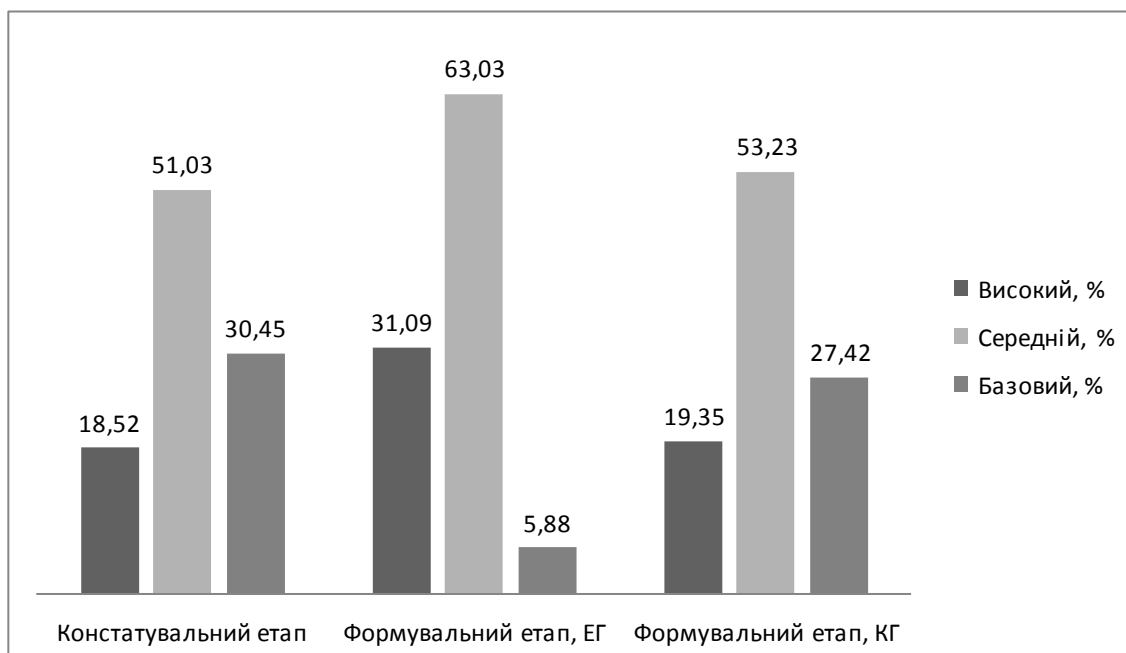

Рис. 2. Динаміка рівнів розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти (констатувальний і формувальний етапи)

На формувальному етапі експерименту було апробовано авторські зміни системи післядипломної освіти учасників експериментальної групи у процесі запровадження авторської моделі й описаних у ній форм і методів післядипломної освіти. У експериментальній групі простежено динаміку зростання рівня професійної компетентності: на високому рівні – від 18,52 % до 31,09 %; на середньому рівні – від 51,03 % до 63,03 % респондентів, що підтверджує ефективність запропонованих у моделі розвитку професійної компетентності форм і методів післядипломної освіти соціальних педагогів. У контрольній групі визначено менш значуще зростання рівнів професійної компетентності соціальних педагогів: на високому рівні – від 18,52 % до 19,35 %; на середньому рівні – від 51,03 % до 53,23 % учасників експерименту. Відзначено зменшення кількості соціальних педагогів із базовим рівнем розвитку професійної компетентності: у експериментальній групі – із 30,45% до 5,88 %, у контрольній – із 30,45 % до 27,42 % учасників експерименту.

За результатами дослідження встановлено, що традиційна система післядипломної освіти здійснює підвищення рівня професійної компетентності слухачів, але цей процес є більш довготривалим і менш ефективним, унаслідок переважання пасивних (лекції, читання) методів навчання. Натомість застосування діалогічних методів навчання, заснованих на особистісному досвіді роботи соціальних педагогів (зокрема, з увагою до їхньої мотивації та наданням емоційної підтримки), забезпечує зростання ефективності системи післядипломної освіти з розвитку досліджуваного феномена.

Результати педагогічного експерименту перевірено за допомогою методів математичної статистики – критерію знаків G і статистичного критерію Фішера – й доведено достовірну різницю між показниками рівнів розвитку професійної компетентності в системі післядипломної освіти наприкінці експерименту соціальних педагогів експериментальної групи порівняно із соціальними педагогами контрольної групи.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження проблеми розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти дало змогу сформулювати такі **висновки**.

1. У дисертації проаналізовано феномен професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти та її базові поняття. Професійну компетентність обґрунтовано як якісну характеристику особистості, що представлена сукупністю спеціальних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей особистості, необхідних для конкретної професії, результату професійного досвіду, накопиченого впродовж професійного життя та діяльності, мотивації та здатності до професійного розвитку, які дають змогу соціальному педагогу оцінювати професійну ситуацію. Виокремлено такі методологічні підходи до осмислення проблеми, як: компетентнісний, системний, синергетичний, акмеологічний та андрагогічний; з'ясовано їхню ієрархію та взаємопідпорядкованість.

Сформульовано визначення професійної компетентності соціального педагога як комплексного індивідуально-особистісного новоутворення, що охоплює досконалі теоретичні та практичні знання, уміння й навички, а також особистісні професійні якості соціальних педагогів, сформовані у процесі постійної самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення. Професійну компетентність соціального педагога проаналізовано як системний, структурований науковий феномен, що передбачає аналітичний і синтетичний складники.

2. Схарактеризовано актуальний стан і особливості розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти.

Визначено суперечності між можливостями системи професійної підготовки соціальних педагогів та потребами соціально-педагогічної практики. Доведено доцільність побудови системи післядипломної освіти на проектуванні освітнього середовища, що сприяє здобуттю принципово нового досвіду, перегляду професійних цінностей, формуванню нової професійної поведінки, розвитку особистісної орієнтації на участь у процесі неперервної освіти.

Проаналізовано спектр змін, необхідних для оптимізації системи післядипломної освіти: проблемно-методичний і розвивальний характер викладання з метою розвитку професійної компетентності соціальних педагогів в особистісно-діяльнісному напрямі, застосування в ході індивідуальної та групової роботи зі слухачами інноваційних форм і методів навчання, прийняття

слухачами інноваційних форм роботи як моделі майбутньої фахової діяльності, системність і наступність у доборі змісту занять.

На констатувальному етапі експерименту було визначено початковий рівень професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти: 18,52 % учасників експерименту мали високий рівень професійної компетентності як інтегральної якості мотиваційно-ціннісного, когнітивного, соціально-діяльнісного, оцінно-рефлексивного складників; близько половини учасників експерименту (51,03 %) – середній рівень професійної компетентності; кожен третій соціальний педагог (30,45 %) – базовий рівень професійної компетентності.

3. Обґрунтовано структурні компоненти, критерії, показники та рівні розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

Розкрито структуру професійної компетентності соціального педагога на основі наукових позицій як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. З'ясовано, що в кожному із запропонованих підходів до структурування професійної компетентності соціального педагога наявні знання, цінності, мотивація, діяльність та рефлексія.

Визначено компонентну структуру професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти, а також її критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, соціально-комунікативний, прогностично-рефлексивний), показники (адекватні цим критеріям мотиви, спрямованість, знання, уміння і навички) та рівні розвитку (базовий, середній і високий).

4. Експериментально перевірено й доведено ефективність моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти як упровадження авторських педагогічних інновацій у процес підвищення кваліфікації задля оцінювання їхньої ефективності.

Характерологічною особливістю спроектованої моделі є системний взаємозв'язок її структурних блоків. Концептуально-цільовий блок передбачає мету, завдання й організаційно-педагогічні умови процесу розвитку професійної компетентності соціального педагога під час проходження курсової підготовки, а також методологічні підходи, визначальні для створення сприятливого освітнього середовища, як-от: компетентнісний, системний, андрагогічний, синергетичний та акмеологічний.

Діагностично-результативний блок відображає критерії та рівні професійної компетентності соціальних педагогів, відображає очікувані результати упровадження моделі крізь призму системних змін усіх структурних компонентів професійної компетентності. Ключовий результат дослідно-експериментальної роботи – підвищення рівня професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти. Блок професійного зростання окреслює форми та методи системи післядипломної освіти, спрямовані на досягнення поставлених мети і завдань.

На формуальному етапі експерименту в систему післядипломної освіти учасників експериментальної групи було внесено зміни шляхом упровадження авторської моделі. Як наслідок – у експериментальній групі спостережено динаміку зростання рівня професійної компетентності: високий рівень –

18,52 % до 31,09 %; середній рівень – від 51,03 % до 63,03 %; базовий рівень – від 30,45 % до 5,88 %, що підтверджує ефективність запропонованих у моделі розвитку професійної компетентності форм і методів післядипломного навчання соціальних педагогів. У контрольній групі простежено менш значуще зростання професійної компетентності соціальних педагогів: високий рівень – від 18,52 % до 19,35 %; середній рівень – від 51,03 % до 53,23 %; базовий рівень – від 30,45 % до 27,42 % учасників. Констатовано, що традиційна система післядипломної освіти припускає підвищення рівня професійної компетентності слухачів, але цей процес є більш довготривалим і менш ефективним унаслідок переважання пасивних методів і лекційно-семінарських форм навчання. Натомість застосування діалогічних методів навчання, заснованих на досвіді роботи соціальних педагогів з увагою до психологічних чинників підвищення ефективності діяльності (мотивація та емоційна підтримка), забезпечує зростання ефективності системи післядипломної освіти. Виконано статистичну перевірку результатів дослідження за допомогою критерію знаків G і статистичного критерію ϕ^* Фішера.

5. Розроблено практичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності соціального педагога в освітньому процесі закладів післядипломної освіти. У роботі представлено авторські розробки із реалізації методики розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти – Школи професійного зростання соціального педагога, Програми педагогічного супроводу соціального педагога, навчального курсу «Розвиток професійної компетентності соціального педагога»; презентовано авторську розробку засідання педагогічної майстерні соціального педагога з теми «Розвиток соціального «образу-Я» дитини на основі казкотерапії», матеріали засідань Школи професійного зростання соціального педагога з теми «Формування професійних компетентностей здобувачів освіти як один із видів діяльності соціального педагога», «Використання Інтернет-технологій у професійній діяльності соціального педагога. Безпека здобувачів освіти у віртуальному світі комунікацій», «Профілактика та корекція девіантної поведінки як одна з умов особистісного становлення здобувачів освіти».

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку професійної компетентності соціальних педагогів. Потребують подальшого дослідження питання ролі неформального навчання в системі післядипломної педагогічної освіти; науково-методичного супроводу соціально-педагогічної діяльності фахівців системи освіти; апробації інноваційного досвіду організації навчання дорослих за допомогою інтерактивних і діалогічних методів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Абрамович Т. В. Імідж як презентаційна складова професійного становлення соціального педагога. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4 (80). С. 34–37.
2. Абрамович Т. В. Особливості професійної компетентності соціального педагога. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного*

процесу в школі та ВНЗ: зб. наук. пр. Рівне: РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2014. Вип. 2 (12). С. 6–13.

3. Абрамович Т. В. Профессиональный статус и профессиональная деятельность социального педагога. *Проблемы современного педагогического образования*: сб. статей. Ялта: РИО КГУ, 2014. Вып. 45. Ч. 5. С. 3–8. (Серия «Педагогика и психология»).

4. Абрамович Т. В. Базові компоненти професійної компетентності соціального педагога. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 1 (85). С. 35–37.

5. Абрамович Т. В. Критерії та показники сформованості професійної компетентності соціального педагога. *Іноватика у вихованні*: зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, 2017. Вип. 6. С. 218–225.

6. Абрамович Т. В. Професійний розвиток соціальних педагогів в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 2 (90). С. 29–31.

7. Абрамович Т. В. Ретроспективний аналіз становлення спеціальності «соціальний педагог» у системі освіти України та країн зарубіжжя. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, 2017. Вип. 23. Ч. 1. С. 8–14.

8. Абрамович Т. В. Технология развития профессиональной компетентности социального педагога в учреждении последипломного образования. *GESJ: Education Sciences and Psychology*. 2018. № 1 (47). P. 64–72. URL: <http://gesj.internet-academy.org.ge/download.php?id=3065.pdf>.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Абрамович Т. В. Прогностична функція соціального педагога в умовах інноваційних освітніх змін. Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 03 грудня 2014 р.). Суми: ВВП Мрія, 2014. С. 159–162.

10. Абрамович Т. В. Науково-методичний супровід процесу підвищення кваліфікації соціальних педагогів у міжкурсний період. *Модернізація регіональної системи підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників як умова підвищення якості освіти*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції (м. Харків, 04 грудня 2014 р.). Харків: ХАНО, 2014. С. 8–11.

11. Абрамович Т. В. Професійна компетентність соціального педагога закладу освіти. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі освіти*: матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф. із міжнар. участю (м. Київ, 26 листопада 2015 р.). Київ: Інститут обдарованої дитини, 2015. С. 50–53.

12. Абрамович Т. В. Актуальний стан та перспективи розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти. *Сучасні тенденції розвитку науки*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Київ, 17–18 березня 2018 р.). Київ: МЦНД, 2018. С. 6–8.

13. Абрамович Т. В. Значення спецкурсу в розвитку професійної підготовки соціального педагога в системі післядипломної освіти. *Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення*

проблем: матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Одеса, 17–18 березня 2018 р.). Одеса: Інститут інноваційної освіти, 2018. С. 7–9.

14. Абрамович Т. В. Післядипломна освіта як рушійна сила професійного розвитку соціального педагога. *Формування професіоналізму фахівця в системі безперервної освіти*: матеріали VIII Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 19–20 квітня 2018 р.). Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди», 2018. С. 84–86.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

15. Абрамович Т. В. Організаційно-методичний супровід формування професійної компетентності соціального педагога. *Управління освітою*. 2011. № 24 (276). С. 6–10.

16. Абрамович Т. В. Формування професійної компетентності новопризначеного соціального педагога. Рівне: РОІППО, 2011. 74 с.

17. Абрамович Т. В. Дитяча агресивність в роботі соціального педагога: причини, виявлення, профілактика: метод. посіб. Рівне: РОІППО, 2012. 90 с.

18. Абрамович Т. В. Технологія організації соціально-педагогічного патронажу в навчальному закладі: метод. посіб. Рівне: РОІППО, 2014. 70 с.

АНОТАЦІЇ

Абрамович Т. В. Розвиток професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2018.

У дисертації уточнено зміст базового поняття «професійна компетентність соціального педагога», а також особливості розвитку, компонентну структуру та критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, соціально-комунікативний, прогностично-рефлексивний) професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

З'ясовано стан розробленості проблеми розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

Теоретично обґрунтовано та розроблено модель розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти, яка охоплює концептуально-цільовий, діагностично-результативний блоки та блок професійного зростання на засадах компетентнісного, системного, синергетичного, акмеологічного й андрагогічного підходів.

Удосконалено навчально-методичне забезпечення процесу розвитку професійної компетентності фахівців у системі післядипломної освіти (зміст, форми та методи організації підвищення кваліфікації соціальних педагогів у курсовий і міжкурсний період; проблемно-методичний та розвивальний характер викладання, використання під час індивідуальної та групової роботи зі слухачами інноваційних форм і методів навчання).

Експериментально перевірено та доведено ефективність розробленої моделі розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти.

Ключові слова: професійна компетентність, професійна компетентність соціального педагога, післядипломна освіта, методологічні підходи, методи діагностування, критерії, показники, структура, професійний розвиток.

Абрамович Т. В. Развитие профессиональной компетентности социального педагога в системе последиplomного образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Ривненский государственный гуманитарный университет. – Ривне, 2018.

В диссертации уточнены содержание базового понятия «профессиональная компетентность социального педагога», а также особенности развития, компонентную структуру и критерии (ценностно-мотивационный, когнитивно-информационный, социально-коммуникативный, прогнозно-рефлексивный) профессиональной компетентности социального педагога в системе последиplomного образования.

Выяснено состояние разработанности проблемы развития профессиональной компетентности социального педагога в системе последиplomного образования.

Теоретически обоснована и разработана модель развития профессиональной компетентности социального педагога в системе последиplomного образования, включающая концептуально-целевой, диагностико-результативный блоки и блок профессионального роста на основе компетентностного, системного, синергетического, акмеологического и андрагогического подходов.

Усовершенствовано учебно-методическое обеспечение процесса развития профессиональной компетентности специалистов в системе последиplomного образования (содержание, формы и методы организации повышения квалификации социальных педагогов в курсовой и межкурсовой период; проблемно-методический и развивающий характер преподавания, использование в индивидуальной и в групповой работе со слушателями инновационных форм и методов обучения).

Экспериментально проверена и доказана эффективность разработанной модели развития профессиональной компетентности социального педагога в системе последиplomного образования

Ключевые слова: профессиональная компетентность, профессиональная компетентность социального педагога, последиplomное образование, методологические подходы, методы диагностики, критерии, показатели, структура, профессиональное развитие.

Abramovich T. Development of professional competence of social pedagogue in the system of postgraduate education. – Manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. Rivne State University of Humanities, Rivne, 2018.

The thesis is a theoretical and experimental research of the problem of development of professional competence of a social pedagogue in the system of postgraduate education.

The necessity for scientific research is determined by the contradictions that are found on the foundation of analysis of literary sources and the generalization of the practice of developing the professional competence of social pedagogues between: the requirements for the professional competence of social pedagogues at the phase of European socio-cultural integration of Ukraine, the quality of professional training of social pedagogues in higher education institutions and system of postgraduate education; awareness in pedagogical science of the significance of the development of professional competence of social pedagogues in the system of postgraduate education, the insufficient quantity of scientific research in this area; the personal needs of social pedagogues to increase their professional competence after completing their studies at a higher education institution, and insufficient theoretical and methodological resources of the system of postgraduate education for professional growth.

In the thesis the theoretical bases of development of professional competence of social pedagogue in the system of postgraduate education are revealed. The professional competence of a social pedagogue as a pedagogical problem is outlined; a retrospective analysis of the process of formation specialty «social pedagogue» in Ukraine and abroad; the content of the basic concept of «professional competence of social pedagogue», features of development, component structure and criteria (value-motivational, cognitive-informational, social-communicative, prognostic-reflexive) of professional competence of social pedagogue in the system of postgraduate education is specified.

Professional competence is considered as a qualitative personality characteristics, which includes the special knowledge, skills and abilities necessary for the particular profession, professionally important personal qualities, the result of professional experience accumulated during the professional activity, motivation and the ability to professional development, which enables the specialist properly assess the professional situation and make a reasoned decisions.

The basic categorical signs of the concept of professional competence are substantiated - cognitive-axiological, motivational-activity, reflexive-activity, creative-activity, ready-made, integrated. The definition of professional competence of social pedagogue as a complex individual-personal neoplasm, which includes perfect knowledge of theoretical and practical knowledge, skills and abilities, as well as personal professional qualities of social pedagogues, are formed through constant self-development, self-improvement and self-education.

The structure of professional competence of a social pedagogue is presented as a combination of basic, mandatory and desirable competencies; practical-moral and technical competencies, etc.

The conclusion is formulated that in each of the proposed approaches to structuring the professional competence of a social teacher there are: motivation as preparedness to be competent; activity, as the formation of methods of competent

activity; reflection as the ability to self-assess the formation of professional competence; knowledge - cognitive aspect of competence; values - an axiological aspect of competence.

The basic conditions for the continuity of postgraduate education are described; the contradiction between the possibilities of the system of vocational training and the needs of social pedagogical practice is revealed. It is substantiated that the system of postgraduate education should be based on the planning of such an educational environment, which motivate for a fundamentally new experience, a review of professional values, the formation of a new professional behavior.

The author theoretically substantiates and develops model of development of professional competence of social pedagogue in the system of postgraduate education, which includes conceptual-target, diagnostic-productive blocks and a block of professional growth on the basis of competency, system, synergetic, acmeological and andrographic approaches; the development of the problem of progress of professional competence of social pedagogue in the system of postgraduate education is determined.

The characterological feature of the model is the systemic interconnection of its structural units. The conceptual-purpose block defines the purpose and main tasks of the process of developing the professional competence of the social pedagogue during the course preparation. The aim of the diagnostic-result block is to formulate the key result of experimental work - an increased level of professional competence of social pedagogues in the system of post-graduate education.

This block of model describes the criteria and levels of professional competence of social pedagogues and is consistent with the designed objectives of the aim component. The block of professional growth of social pedagogues characterizes the forms and methods of the system of postgraduate education, aimed at achieving the aims and objectives.

It has been experimentally verified and confirmed the effectiveness of the model of development of professional competence of social pedagogue in the system of postgraduate education.

The thesis describes the author's scientific and methodological developments on the implementation of the model of development of professional competence of social pedagogues in the system of postgraduate education - a training course «Development of professional competence of social pedagogue», School of professional growth, programs of pedagogical support of social pedagogue.

Key words: professional competence, professional competence of social pedagogue, postgraduate education, methodological approaches, diagnostic methods, criteria, indicators, structure, professional development.

Підписано до друку 10.10.2018. формат 60x90 1/16.
Папір офсет. Гарнітура Times New Roman. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 545/2.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 12, тел. (0362) 26-48-83